

In natalitia domini

Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου εἰς τὰ γενέθλια τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ μὲν πνευματικὸς οὗτος καὶ λαμπρὸς λειμών, ὁ τῷ τῶν οὐρανίων ἀνθῶν κάλλει πεποικιλμένος καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς καὶ ἀχράντοις εὐωδιάζων ἀποφοραῖς, τύπον ἔχειν τοῦ θείου παραδείσου μοι φαίνεται. Ὅν γὰρ τρόπον ὁ αἰσθητὸς ἐκεῖνος καὶ ἀκήρατος χώρος δένδρεσιν ἀφάρτοις καὶ καρποῖς ἀθανάτοις καὶ μυρίοις ἄλλοις ὑπερλάμπροις φαιδρύνεται κάλλεσιν, οὕτω δὴ καὶ οὗτος ὁ θεοειδέστατος τῆς ἱεροπρεπεστάτης ἐκκλησίας θίασος νοητοῖς καὶ ἀρρήτοις καταλαμπρύνεται μυστηρίοις, ὧν κρηπὶς ἡμῖν ἀρραγῆς καὶ θεμέλιος ἀστεμφῆς καὶ ἀρχὴ σωτήριος καὶ κορυφὴ πανσεβάσμιος ἢ σήμερον τῶν ἁγίων Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν γενεθλίων ἐστὶν ἑορτὴ· δι' ἣν καὶ τὰ παλαιὰ πεπροφήτευται τυπικῶς καὶ τὰ νέα διαρρήδην εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κεκήρυκται, δι' ἣν οὐρανὸς ἠνέωκται καὶ γῆ εἰς θεῖον ὕψος <με>μετεώρισται, δι' ἣν παράδεισος ἀνθρώποις ἀποδέδοται καὶ θανάτου κράτος κατήρηται, δι' ἣν φθορᾶς δύναμις πεπάτηται καὶ διαβόλου σέβας ὀλέθριον πέπαυται, δι' ἣν ἀνθρώπινα πάθη τεθανάτωται, ἀγγελικῆς δεσποτείας βίος ἀνακεκαίνισται, δι' ἣν πλάνη δαιμόνων δεδίωκται, θεοῦ σοφία καὶ πάναγνος παρουσία μεμῆνυται. Οὐκ ἄγγελος γάρ, φησὶν, οὐδὲ πρέσβυς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἦξει καὶ σώσει αὐτούς. Ὡς θείων εὐαγγελίων πλοῦτος ἀμύθητος! Ὡς πανσόφων μυστηρίων γνῶσις ἀνεκδιήγητος! Ὡς θείων καὶ ἀφράστων δωρεῶν θησαυρὸς ἀνεξάλειπτος! Ὡς προνοητικῆς φιλανθρωπίας χάρις ἀναρίθμητος! Αὐτὸς γάρ, φησὶν, ὁ κύριος ἦξει καὶ σώσει ἡμᾶς. Ἡξείν πρὸς ἡμᾶς τίνα τρόπον, ὧς θεῖε προφήτα, κηρύττεις τὸν κύριον; Παρρησιάσομαι γὰρ ἐν τούτῳ τῷ μέρει πρὸς σε τὸ τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν πρόσωπον ἀνα δεδεγμένος, τῶν ταῦτα εἰς τὴν πανύμνητον μὴ ἑορτασάντων πανήγυριν, μήτε δὲ τοῦ καινοῦ καὶ πανάγνου τοκετοῦ τῆς ἀχράντου παρθένου πεπειραμένων, μήτε μὴν τὸν οὐράνιον θεασαμένων κήρυκα, φημί δὴ τὸν θεοειδέστατον ἀστέρα, μήτε τὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἑωρακότων σκιρτήματα, μήτε τὰς θείας ἀκηκοότων φωνὰς ἅς πρὸς τοὺς ἱερεῖς ποιμένας ἀνευφημοῦντες τὸν γεγεννημένον σωτήρα γενηθότες ἀπήγγελλον, μήτε μὴν τῶν μάγων τὰ δῶρα συνιέντων καὶ τὴν προσκύνησιν τὴν θεϊκὴν ἐκείνων ἀναδεξάμενος τὸ πρόσωπον ἐρωτήσαιμί σε τὸν τρόπον τῆς παρουσίας. Κατέπληττεν γὰρ αὐτοὺς εἰκότως λίαν τὸ λόγιον καὶ μικροῦ δεῖν τῷ πλήθει τοῦ δέους ἐξίστασθαι παρεσκεύαζεν τῶν φρενῶν. Οὐ γὰρ εἶχον νοεῖν ὅτι ὁ ἀθάνατος θεὸς πρὸς ἀνθρώπους γεωδεστάτους ἦξει καὶ ὁ ἀψηλάφητος πρὸς τοὺς αἰσθητούς, ὁ ἀθεώρητος πρὸς τοὺς ὄρατούς. Πῶς γὰρ ἂν καὶ ἦξιν τὸν θεὸν ὠήθησαν, καὶ πῶς ὄραθήσεται; Ἐνίοις μὲν ἐδόκει πρότερον ὡς ὠφθη τῷ Ἀβραάμ δι' ἀγγέλων, ἢ δ' αὖ πάλιν ὡς ὠφθη τῷ Μωϋσῇ διὰ πυρὸς ἐν τῇ βάρῃ, ἢ καθ' ὃν τρόπον ὠφθη τῷ Ἡσαΐᾳ διὰ τῶν σεραφίμ, ἢ τῷ Ἰεζεκιήλ διὰ τῶν χερουβίμ. Οὕτω γὰρ πάντες θεὸν ἑωρακέναι διαμφοτέροις τρόποις μεμαρτυρήκασιν. Ποῖος τοίνυν τούτων τῶν τρόπων εἰς θεωρίαν θεοῦ ἐστὶν ἄξιος; Δῆλον ὅτι οὐδὲ εἷς. Πόθεν δὲ μάλιστα τοῦτο πιστούμεθα; Ἐκ τῆς ἑτέρας τοῦ προφήτου φωνῆς λεγομένης· Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὠφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη. Ὅπτασίας μὲν γὰρ ἐκεῖνα καὶ οὐ συναναστροφῆς ὑπῆρχε τεκμήρια, ταῦτα συναναστροφῆς καὶ οὐκ ὀπτασίας τυγχάνει κηρύγματα. Πῶς οὖν φησὶν· Αὐτὸς ὁ κύριος ἦξει καὶ σώσει ἡμᾶς;

Λέγης ἂν ἡμῖν, ὦ μακάριε, πῶς ὁ ἀσχημάτιστος σχηματίζεται, ὁ ἀκίνητος ἀπὸ τῶν οὐρανίων θρόνων ἐπὶ τῆς γῆς πάλιν ἀντιμεθίσταται; Εἶπη δ' ἂν πρὸς αὐτοὺς ἀπαντῶν ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, ὅτι δι' ἐτέρων λογίων τὸν τρόπον ἠκούσατε τῆς παρουσίας, τί περισσῶς πολυπραγμονεῖτε ἐνταῦθα τὸ λόγιον. Ἦ λέληθεν ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ὅτι Ἦ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἷὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός; Ἦ οὐκ ἀκηκόατε τὸ γεγραμμένον ὅτι Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἷος καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστός σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος; Ἐκ τούτων τῶν λόγων τὸν τρόπον τῆς παρουσίας ἐπέγνωτε. Παρθένος γὰρ ἄφθαρτος ἀποκύψει σωματικῶς τὸν λύχνον τὸν ἄφθαρτον, μέχρι γὰρ σαρκὸς δεῖ συγκαταβῆναι πρὸς ἡμᾶς τὸν πανσεβάσμιον τοῦ θεοῦ λόγον, ἵνα δὴ τοὺς ἀσωμάτω θεότητι παρ' αὐτοῦ δεδημιουργημένους ἀνακαινίσῃ διὰ σαρκώσεως, παλαιωθέντας διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀφάρτους κατασκευάσῃ διὰ τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς τὴν φθοράν. Ταῦτα τοῦ προφήτου πρὸς αὐτοὺς εἰρηκότος ἐροῦμεν καὶ ἡμεῖς. Ὡ παιδίον οὐρανοῦ παλαιότερον! Ὡ τρισόλβιος υἷος, ὅστις ἐπ' ὤμων ἤκει τὴν ἑαυτοῦ βαστάζων ἀρχὴν καὶ οὐ παρ' ἐτέρου ζητῶν αὐτὴν κομίσασθαι! Ἐμφυτον γὰρ τῷ λόγῳ τῶν πάντων ἄρχειν ὡς υἱῷ καὶ οὐκ ἐπέισακτον ὡς ποιήματι. Ἦ ἀρχὴ γάρ, φησὶν, ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ. Ὡ μεγαλόνυμον γέννημα! Μεγάλῃς γὰρ βουλῆς, φησὶν, ἄγγελος καὶ θεὸς ἰσχυρὸς ὀνομάζεται. Ὡ παντοδύναμος ἐξουσία! Θαυμαστός γὰρ σύμβουλος καὶ ἄρχων εἰρήνης ἐστίν. Πῶς τοίνυν δοξάσωμεν τὴν σήμερον ἑορτήν; Πῶς μακαρίσωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος μυστικωτάτην πανήγυριν; Τίς γὰρ ἐξιχνιάσει τὸν ταύτης τῆς ἡμέρας πλοῦτον ἀθάνατον; Ποίοις μεγαλήχοις καὶ ὑψηλοτάτοις ῥήμασιν ἀνακηρύξωμεν τὸ πανύμνητον τοῦτο καὶ τροπαιοῦχον τῆς ἀφθαρσίας μυστήριον; Ὡ ἡμέρα μυρίων ὕμνων ἀξία, ἐν ἧ ἄντελλεν ἡμῖν τὸ ἄστρον τὸ ἐξ Ἰακώβ καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ οὐράνιος, ὃς ὥφθη ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπεδήμησεν ἡμῖν ὁ ἰσχυρὸς θεὸς καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἐπεσκίασεν ἡλῖος καὶ ὁ τῶν θείων ἀρετῶν ἠνέφκται θησαυρὸς καὶ τὸ τῆς αἰωνίου ζωῆς φυτὸν ἀνθρώποις ἐβλάστησεν καὶ ἡ ἀνατολὴ ἐκ τοῦ ὕψους ἐπέλαμψεν καὶ ὁ τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων δεσπότης ἐκ παρθενικῶν λαγόνων ὑπὲρ κόσμου λυτρώσεως εἰς κόσμον φθαρτὸν ἐλήλυθεν. Ἐγεννήθη γὰρ ἡμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἐστὶν Χριστὸς κύριος, ὃστις φῶς ὑπάρχει ἐθνῶν καὶ σωτηρία οἴκου Ἰσραὴλ. Ὡ τοῦ θαύματος! Ἐπὶ φάτνης ὡς παιδίον ηὐλίκετο ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν μὴ περιγραφόμενος, καὶ γυναικείαις ἀγκάλαις ἐθάλπετο ὁ λόγῳ βραχεῖ τὰ πάντα συστησάμενος, καὶ ἐγαλουχεῖ το ὑπὸ τῶν ἀμιάντων τῆς ἀγίας παρθένου μασθῶν ὁ πάσαις ταῖς ὑπερκοσμίαις δυνάμεσιν τὸ εἶναι κεχαρισμένος. Ἐγένετο γάρ, φησὶν, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ εὐαγγέλιον, ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν καὶ ἔτεκε τὸν υἷὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. Τίς ἢ καινὴ καὶ παράδοξος αὕτη μυσταγωγία; Τίς ἢ παντοδύναμος καὶ φθαρτοποιὸς τῆς θείας προνοίας εὐμένεια; Τί τὸ δεινὸν καὶ πάνσοφον κατὰ τοῦ διαβόλου στρατήγημα; Ἦλευθέρωται κόσμος διὰ παρθένου, ὁ διὰ ταύτης τὸ πρὶν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν πεσών. Διὰ παρθενικοῦ τοκετοῦ τεταρτάρωται δαιμόνων ἀοράτων τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα συστήματα. Σύμμορφος τοῖς δούλοις ὁ δεσπότης γέγονεν, ἵνα οἱ δούλοι γενῶνται σύμμορφοι πάλιν θεοῦ. Ὡ Βεθλεέμ, πόλις ἡγιασμένη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συγκεκληρωμένη! Ὡ φάτνη, ὦ φάτνη συμμετοχὴ τῶν χερουβὶμ καὶ ὁμότιμοι τῶν σεραφίμ! Ὁ γὰρ αἰωνίως ὑπ' ἐκείνων τῶν θρόνων ἐποχούμενος θεϊκῶς, νῦν ἐν σοὶ σωματικῶς πάλιν αὐλίζεται. Ὡ Μαρία, ὦ Μαρία, ἡ τὸν τῶν ἀπάντων

δημιουργὸν πρωτότοκον κεκτημένη! Ὡς ἀνθρωπότης, ἢ τὸν αἴδιον τοῦ θεοῦ λόγον σωματικῶς οὐσιώσασα καὶ τῶν ἐπουρανίων καὶ νοερῶν δυναμῶν ἐν τούτῳ τῷ μέρει προτετιμημένη! Οὐ γὰρ ἠξίωσεν Χριστὸς μορφωθῆναι πρὸς τὰς τῶν ἀρχαγγέλων μορφάς, οὔτε μὴν πρὸς τὰς τῶν ἀρχῶν καὶ δυνάμεων καὶ ἐξουσιῶν ἀτρέπτους εἰκόνας, ἀλλὰ πρὸς σὲ τὴν κατενεχθεῖσαν εἰς τροπὴν καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις παρασυμβεβλημένην. Οἱ μὲν γὰρ ὑγιαίνοντες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἱατροῦ, ἢ δὲ νόσῳ συχνῇ κατασχεθεῖσα τηλικούτου καὶ τοιούτου τετύχηκεν ἱατροῦ, ὡς μερίζονος τῆς ὑγείας εὐτυχῆς ἐστὶν σωτηρίας τοῦ νοσήματος δραπετεύσαντος. Ἀλλὰ ποῦ νῦν ὁ δυσμενῆς καὶ ἀβρόντητος, ὁ ἀλάστωρ καὶ παμμίαρος δράκων, ὁ μετεωρίζειν εἰς ὕψος τὸν ἑαυτοῦ θρόνον ἐπαγγειλάμενος; Διό, ἀδελφοὶ μακαρίας κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, πρὸς υἰοθεσίαν θεοῦ καὶ ἀδελφότητα κεκλημένοι, εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ καλέσαντι ἡμᾶς καὶ παρέχειν ἑαυτοὺς ἀξίους εἶναι τοῦ παρέχοντος ἡμῖν τὴν ἀδελφότητα καὶ ὡς υἱοὺς ἀξίους εἶναι τοῦ δωρουμένου ἡμῖν τὴν υἰότητα καὶ δεξαμένου ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν. Ἐκόντες οὖν καὶ ἐξ ἀγάπης δουλεύσωμεν αὐτῷ ἔτοιμοι ὄντες πρὸς πᾶσαν δικαιοσύνης κατόρθωσιν, ἀγνεία κοσμούμενοι, ἀκτημοσύνην διώκοντες, λόγοις θεοῦ προσκατεροῦντες, εὐχαῖς ἀγίαις καὶ ὕμνοις θεοῦ ἱεροῖς ἀνακείμενοι, μετασηματίζοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐπιλανθανόμενοι τῶν γηϊνῶν καὶ θνητῶν ἐπιθυμιῶν, νικῶντες τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες, μὴ λογιζόμενοι ἑαυτοῖς διατρίβειν ἐν τῇ γῆ, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύεσθαι, μετ' ἀγγέλων ἀναστρέφεσθαι, τῷ θρόνῳ τῆς οὐρανοῦ βασιλείας παραστῆναι. Ταῦτα τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τὰ διδάγματα, ἐν τούτοις Χριστὸς ἡμῖν τὴν μακαρίαν καὶ αἰώνιον διαθήκην διέθετο. Θαυμασάτω τὴν ἀρετὴν ὑμῶν ὁ κόσμος, αἰσχυρῆτῶσαν Ἰουδαῖοι τὸν νέον καὶ ἐκλεκτὸν λαὸν θεωροῦντες, ὅσῳ κάλλει κεκόσμηται πνευματικῶ, ὅση λαμπρότητι καταυγάζει τὸν κόσμον. Διὰ τοῦτο γὰρ ἡμᾶς μεμιγμένους ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἀφήκεν, ἵνα φαινόμεθα ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, ἵνα σπέρμα σωτηρίας ὦμεν εἰς ἐπιστροφὴν θεωρούμενοι πᾶσιν τοῖς συνοῦσι καὶ συντυγχάνουσιν. Ὅρατε μή τις δι' ὑμᾶς τῶν ἐθνικῶν βλασφημήσει θεόν· εὐφημείσθω δὲ ἐν ἡμῖν ὁ καλέσας καὶ ἀγιάσας καὶ σώσας. Ὁ βίαιος καὶ θρασύς θαυμασάτω τὴν ἐπιείκειαν ἡμῶν καὶ μετριότητα· ὁ λοιδορῶν ἀντευφημούμενος ἐντρεπέσθω· ὁ περὶ χρημάτων φιλονεικῶν καὶ δικάζεσθαι βουλόμενος ἀταράχους ἡμᾶς εὐρισκέτω περὶ χρήματα μὴ νομίζοντας ἑαυτοὺς ἔχειν κτῆσιν ἐπίγειον, ἀλλὰ κρατοῦντας τὴν ἐπουράνιον· ὁ διὰ παρακλήσεως φιλικῆς προσιέμενος ἡμᾶς εἰς ἡδονὰς κοσμικὰς εὐρισκέτω σεμνοῦς, ἀμετακινήτους, σωφροσύνην ποθοῦντας, οὐχ ἡδονῇ δελεαζομένους, ἵνα εἴδωσιν πόσον ἰσχύει πνεύματος ἀγίου συνοίκησις φύσιν σαρκὸς ἐκνεκρώσαντος. Ὁ πρόχειρος εἰς ἐπιπορκίαν εὐρισκέτω μηδὲ ὀμνύειν ἀνεχομένους ἡμᾶς, ἀλλὰ δεδοικότας τὸ τοῦ θεοῦ προσφέρειν ὄνομα περὶ ταπεινῶν καὶ γηϊνῶν πραγμάτων. Οὕτω γὰρ ἐσόμεθα πάντες διδάσκαλοι τῶν ἐντυγχανόντων ἡμῖν ἐν οἰωδήποτε πράγματι. Οὕτω δὲ πολιτεύομενοι ἀληθῶς γενησόμεθα ζύμη ἀγία καὶ δι' ἡμῶν ζυμωθήσεται ὁ κόσμος εἰς σωτηρίαν καὶ πόλυς ἐξ ἡμῶν καρπὸς εὐρεθήσεται τῷ κυρίῳ πεφυλαγμένος καὶ δοξασθήσεται ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν κατὰ τὸν λέγοντα κύριον· Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ, ἵνα ὑμεῖς καρπὸν πολὺν φέρητε καὶ γέννησθέ μοι μαθηταί. Δοξασθεῖς δὲ ὑφ' ἡμῶν ὁ κύριος δοξάσει ἡμᾶς τῇ αἰωνίῳ δόξῃ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.